

1. VTNKA specializuoto Agroverslo arbitražo teismo statusas ir veiklos pagrindai

1.1. VTNKA specializuotas Agroverslo arbitražo teismas yra visiškai nuo nieko nepriklausomai pačių ūkio subjektų – konkretaus agrarinio-komercinio sandorio ir iš jo kilusio ginčo šalių arbitražiniu susitarimu *ad hoc* (tam kartui) sudarytas, nuolatinio arbitražo institucijos – VšĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo (sutrumpintai – VTNKA arba Vilniaus arbitražas) administruojamas trečiųjų tipo specialios kompetencijos arbitražo teismas-tribunolas (angl. *arbitral tribunal of special competence*), vykdamas Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo (toliau – LR KAI), kitų teisės aktų nustatytas ir sprendžiamo ginčo šalių arbitražiniu susitarimu deleguotas arbitravimo-teismines funkcijas, reikiamas tam tarp jų kilusiam ginčui išnagrinėti ir išspręsti tame jų sudarytame Agroverslo arbitražo teisme.

1.2. Tarptautinio agrarinio verslo ginču laikomas esminis (pačių šalių pastangomis neišsprendžiamas) ūkio subjektų nesutarimas, kilęs iš jų sudaryto tarptautinio agrarinės ūkinės-komercinės veiklos sandorio (kontrakto ar kt. verslo sutarties) arba iš tarptautinio nesutartinio (deliktinės atsakomybės ar kt.) su agrarine-ūkine veikla susijusio civilinio-teisinio santykio, kurio bent viena iš ginčo šalių (ieškovas ar atsakovas) yra užsienio šalies ūkio subjektas – juridinis arba fizinis asmuo ar jų jungtinis darinys, arba ginčo dalykas (objektas) kitaip yra sietinas su dalyvavimu ginčijamame teisiniame santykiyje užsienio ar tarptautinio elemento.

1.3. Vidinio agrarinio verslo ginču laikomas esminis (pačių šalių pastangomis neišsprendžiamas) ūkio subjektų nesutarimas, kilęs iš jų sudaryto šalies viduje agrarinei ūkinei-komercinei veiklai sandorio (verslo sutarties) arba iš vidinio nesutartinio (deliktinės atsakomybės ar kt.) su agrarine-ūkine veikla susijusio civilinio-teisinio santykio, kurio visos šalys (ieškovas, atsakovas, trečiasis suinteresuotas asmuo) yra Lietuvos ūkio subjektai – juridiniai ir (arba) fiziniai asmenys ar jų jungtiniai dariniai, o ginčo dalykas (objektas) yra Lietuvos Respublikos jurisdikcijoje.

1.4. Organizuojant ir administruojant agrarinio verslo ginčų išnagrinėjimo procedūras ir vykdamas su jomis susijusias organizacines-tvarkomąsias ir procesines funkcijas, VTNKA Sekretoriatas ir arbitražo teismas vadovaujasi LR Civilinio proceso kodekso (toliau – LR CPK) ir LR KAI (Žin., 2012, Nr.76-3932) nuostatomis, taip pat jų pagrindu parengtais, Lietuvos arbitražo asociacijos (LAA) patvirtintais, LR Seimo kanceliarijos Teisės aktų registre (TAR) nustatyta tvarka įregistruotais (paskelbtais) ir taikytiniais konkrečioms tarptautinio ir vidinio verslo ginčams išspręsti arbitražo procedūrų reglamentais: TKA Reglamento ir jo IV Priedo nuostatomis, kai ginčas yra tarptautinio verslo, arba NKA Reglamento ir jo IV Priedo nuostatomis, kai ginčas yra vidinio (nacionalinio) pobūdžio.

1.5. Arbitražo teismas (vienasmenis ar kolegialus), sudarytas (paskirtas) konkrečiam tarptautinio agrarinio verslo ginčui išnagrinėti ir išspręsti, priimdamas savo arbitražinius-teisminius sprendimus vadovaujasi ginčijamo sandorio (kontrakto) ir jam reguliuoti (kartu ir ginčui išspręsti) taikytinos teisės (ginčo šalių pasirinktos valstybės teisinės sistemos) materialinės teisės nuostatomis, o nesant šalių sutarimo dėl taikytinos teisės, taip pat priimant sprendimus dėl vidinių agrarinio verslo ginčų, vadovaujasi ginčijamo sandorio (kontrakto, sutarties), LR civilinio kodekso (toliau – LR CK), kitų LR nacionalinės teisės, Europos Sąjungos ir tarptautinės privatinės teisės aktų, reguliuojančių teisinius santykius agrarinės-ūkinės veiklos srityse, materialinės teisės nuostatomis tiek, kiek jos taikytinos sprendžiamo ginčo atvejui ir suderinamos su įstatymiais (LR CK 1.5 str., LR CPK 3 str.) teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principais.

1.6. Šalims pasirinkus agrarinės-ūkinės veiklos ginčui išspręsti arbitražo *ad hoc* tvarką pagal UNCITRAL Arbitražo reglamentą ir esant jų pavedimui VTNKA veikti arbitrus skiriančiosios institucijos teisėmis, arba bet kuriai iš ginčo šalių pasirinkus šią instituciją atstovauti jos interesams ar teikti pagalbą UNCITRAL Reglamento 5-6 str. nustatytais teisiniais pagrindais, VTNKA Sekretoriatas kompetentingas suteikti reikiamas arbitražo *ad hoc* procedūros organizavimo ir arbitražo teismo aptarnavimo paslaugas (veikiant minėto UNCITRAL Arbitražo reglamento ir jo „A“ ir „B“ prieduose nustatytų teisių galimybių ribose) ir siūlo pasinaudoti kompetencija specialistų, įrašytų į LAA ir Lietuvos žemės ūkio bendrovių asociacijos (toliau – LŽŪBA) sprendimais patvirtintą agrarinio verslo ginčams išspręsti rekomenduojamų arbitrų sąrašą.

1.7. Esant abiejų ginčo šalių raštu išreikštam pageidavimui, bet koks agrarinio verslo ginčas gali būti išnagrinėtas *online* (nuotolinio arbitravimo procedūros) būdu ir išspręstas LR KAI ir TKA Reglamento arba NKA Reglamento nustatyta tvarka pačių šalių sudarytame ir VTNKA administruojamame specializuotame Agroverslo arbitražo teisme.

1.8. Rekomenduojamais arbitrais tarptautinio ir vidinio agrarinio verslo (veiklos) ginčams nagrinėti ir išspręsti LAA ir LŽŪBA siūlo nepriekaištingos reputacijos aukštos profesinės kvalifikacijos Lietuvoje ir užsienio šalyse reziduojančius agrarinės teisės specialistus ir agrarinės-ūkinės veiklos praktikus-profesionalus (žemės ūkio įmonių administratorius, vadybininkus, ekonomistus, inžinierius ir kt.), iš asmeninės darbinės patirties agrarinės-ūkinės veiklos sektoriuje žinančius ten kylančių verslo ginčų ypatumus, jų galimo išsprendimo būdus ir metodus.

1.9. Esant bet kurios ginčo šalies ar abipusiam jų suinteresuotumui sureguliuoti (pašalinti) bet kokį agrarinės-ūkinės veiklos nesutarimą mediacijos ar kitokios tarpininkavimo-taikinamosios procedūros būdu (be valstybinių teismų ar arbitražo įsikišimo ir jų sprendimų privalomojo vykdymo jurisdikcijos), VTNKA Sekretoriatas kompetentingas suteikti tarpininkavimo-sutaikinimo procedūros organizavimo paslaugas (pagal LAA arba UNCITRAL patvirtintas taikinamųjų procedūrų taisykles) ir siūlo pasinaudoti kompetencija specialistų, įrašytų į

LAA ir LŽŪBA sprendimais patvirtintą agrarinės-ūkinės veiklos sektoriuje kylantiems verslo nesutarimams sureguliuoti rekomenduojamų mediatorių (tarpininkų) sąrašą.

2. Agrarinio verslo ginčai, teisingi VTNKA specializuotam Agroverslo arbitražo teismui

2.1. VTNKA specializuotam Agroverslo arbitražo teismui teisingi tarptautinio ir vidinio agrarinio verslo ginčai, kilę iš ūkio subjektų sudaromų šių rūšių komercinių sandorių (kontraktų, sutarčių) ir iš nesutartinių (deliktinės atsakomybės ar kt.) su agrarine veikla susijusių civilinių-teisinių santykių:

- 1) ginčai, kilę iš žemės ūkio produkcijos gamybos, pirkimo-pardavimo, tiekimo (eksporto/importo) sandorių;
- 2) ginčai, kilę iš žemės ūkio produkcijos perdirbimo, gamintojų ir perdirbėjų savitarpio kreditavimo ir atsiskaitymo sandorių;
- 3) ginčai, kilę iš žemės ūkio ir kitokios agrarinės produkcijos logistikos (gabenimo, sandėliavimo) sandorių;
- 4) ginčai, kilę iš agrarinės paskirties žemės pirkimo-pardavimo (įskaitant pardavimus užsieniečiams), nuomos, panaudos ir kitokių su disponavimais žemės plotais susijusių sandorių;
- 5) ginčai, kilę iš pasėlių, kitokių žemės ūkio naudmenų draudimo sandorių;
- 6) ginčai, kilę iš medienos ir kitokios miško produkcijos pirkimo-pardavimo, tiekimo (eksporto/importo), logistikos ir kitokių su miško produkcijos realizavimu susijusių sandorių;
- 7) ginčai, kilę iš žaliavinės miško produkcijos perdirbimo, gamintojų ir perdirbėjų tarpusavio kreditavimo ir atsiskaitymo, ir iš kitokių su produkcijos paruošimu ir teikimu rinkai susijusių sandorių;
- 8) ginčai, kilę iš miškų žemės plotų pirkimo-pardavimo, nuomos, panaudos ir kitokių su nuosavybe į miško valdas susijusių sandorių;
- 9) ginčai, kilę iš melioracijos, hidrotechnikos, žemėtvarkos, miškotvarkos, vandens baseinų tvarkymo sandorių;
- 10) ginčai, kilę iš gamtinių išteklių (naftos, durpių, smėlio ir kt.) gavybos ir naudojimo sandorių;
- 11) ginčai, kilę dėl žemės servitutų, želdinimo ir kitokių aplinkosauginių darbų vykdymo teisinių santykių;
- 12) ginčai, kilę iš kitokių agrarinės-ūkinės veiklos sandorių ir iš nesutartinių (deliktinės atsakomybės ir kt.) su agrarine veikla susijusių civilinių-teisinių santykių, kurių išsprendimo teisė pagal sandorių šalių arbitražinius susitarimus deleguojama VTNKA administruojamam specializuotam Agroverslo arbitražo teismui.

2.2. VTNKA Sekretariatui neteiktini ieškiniai išspręsti agrarinio verslo ginčus, kurių sprendimo teisė pagal Lietuvos Respublikos įstatymus, Europos Sąjungos teisės aktus arba sandorių šalių susitarimus priskirta valstybinių teismų arba kitokių (ne arbitražo) institucijų kompetencijai ir jurisdikcijai.

3. Teisinė prielaida ieškinio nagrinėjimui VTNKA specializuotame Agroverslo arbitražo teisme

3.1. Būtina ieškinio nagrinėjimui bet kuriame VTNKA administruojamame arbitražo teisme **teisinė prielaida** bet kokiam tarptautinio ar vidinio verslo ginčiui išspręsti yra arbitražinis susitarimas, kuris gali būti išreikštas kontrakte (komercinėje sutartyje) ar kitame su sandoriu susijusiame dokumente įrašyta arbitražo išlyga, arba atskirai nuo pagrindinės verslo (komercinės) sutarties sudarytu arbitražiniu susitarimu, arba kitokia šalių valios išraiškos rašytine forma, arba atsakovo praktiniais (konkludentiniais) veiksmais, bylojančiais apie jo sutikimą, kad ginčas būtų sprendžiamas VTNKA administruojamame arbitražo teisme.

3.2. Ūkio subjektams – tarptautinio agrarinio verslo (komercinių) sandorių dalyviams, pageidaujantiems, kad iš jų pasirašomų su užsienio partneriais kontraktų (verslo sutarčių) kylančių ginčų išsprendimo teisė būtų deleguota VTNKA administruojamam Tarptautinio komercinio arbitražo (TKA) specializuotam **Agroverslo arbitražo teismui**, siūloma įrašyti juose (jose) šios rūšies sandoriams taikytiną šią tipinę VTNKA specializuoto Agroverslo arbitražo teismo išlygą:

„Bet koks ginčas arba nesutarimas, kilęs iš šio kontrakto (sutarties) arba susijęs su juo ir nesureguliuotas tiesioginėmis šalių derybomis, mediacijos ar kitokio tarpininkavimo būdu, bus perduotas VŠĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo administruojamam specializuotam Agroverslo arbitražo teismui, galutinai išspręsti vadovaujantis UNCITRAL Tarptautinio komercinio arbitražo pavyzdiniame įstatyme ir Lietuvos arbitražo asociacijos patvirtintame LAA Tarptautinio komercinio arbitražo procedūros reglamente bei jo IV Priede nustatyta agrarinio verslo ginčų nagrinėjimo tvarka“.

Anglų kalba:

"Any dispute or disagreement arising out of or in connection with this contract (agreement) and not resolved through direct negotiations of the parties or by means of mediation, shall be referred to the specialized Arbitration Court of Agriculture, administered by the Vilnius International and National Commercial Arbitration, to fully resolve in accordance with the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration and in accordance with the LAA International Commercial Arbitration Rules of Procedure (as approved by the Lithuanian Arbitration Association) and the procedure in its Annex IV on hearing international business disputes arising from agricultural commercial activity".

Rusų kalba:

"Любой спор или разногласие, возникшее из настоящего контракта (договора) или связанное с ним и не урегулированное прямыми переговорами сторон или путём медиации либо иного посредничества, будет передано специализированному Арбитражному суду агробизнеса, администрируемому Вильнюсским международным и национальным коммерческим арбитражом, для окончательного разрешения руководствуясь Типовым законом ЮНСИТРАЛ о международном торговом арбитраже и Регламентом процедуры ЛАА международного коммерческого арбитража, утверждённым Литовской арбитражной ассоциацией, а также положениями Приложения IV к нему, устанавливающими порядок рассмотрения коммерческих споров, возникающих из аграрного предпринимательства".

3.3. Esant bet kurios tarptautinio agrarinio verslo sandorio šalies (ypač užsienio partnerio) pageidavimui ir abipusiam sutarimui, vietoje aukščiau nurodytos (tipinės) išlygos, deleguojančios ginčo išsprendimo teisę vien tik VTNKA specializuotam Agroverslo arbitražo teismui, sandorį įforminančiame kontrakte (sutartyje) gali būti įrašoma šio pavyzdžio alternatyvios (ieškovo pasirenkamos) arbitražo institucijos išlyga:

„Bet koks ginčas ar nesutarimas, kilęs iš šio kontrakto (sutarties) arba susijęs su juo ir nereguluojamas tiesioginėmis šalių derybomis, mediacijos arba kitokio tarpininkavimo būdu, bus perduotas išspręsti ieškovo pasirinktai arbitražo institucijai, pagal joje galiojančią arbitražo procedūros reglamentą, arba perduotas VŠĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo administruojamam specializuotam Agroverslo arbitražo teismui, galutinai išspręsti vadovaujantis UNCITRAL Tarptautinio komercinio arbitražo pavyzdiniame įstatyme ir Lietuvos arbitražo asociacijos patvirtintame LAA Tarptautinio komercinio arbitražo procedūros reglamente bei jo IV Priede nustatyta agrarinio verslo ginčų nagrinėjimo tvarka“.

Anglų kalba:

"Any dispute or disagreement arising out of or in connection with this contract (agreement) and not resolved through direct negotiations of the parties or by means of mediation, shall be referred to an arbitration institution selected by the claimant to resolve in accordance with its arbitration rules, or shall be submitted to the specialized Arbitration Court of Agriculture, administered by the Vilnius International and National Commercial Arbitration, to fully resolve in accordance with the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration and in accordance with the LAA International Commercial Arbitration Rules of Procedure (as approved by the Lithuanian Arbitration Association) and the procedure in its Annex IV on hearing international business disputes arising from agricultural commercial activity".

Rusų kalba:

"Любой спор или разногласие, возникшее из настоящего контракта (договора) или связанное с ним и не урегулированное прямыми переговорами сторон или путём медиации либо иного посредничества, будет передано в истцом выбранное арбитражное учреждение, для разрешения в соответствии с действующим в нём арбитражным регламентом, или передано специализированному Арбитражному суду агробизнеса, администрируемому Вильнюсским международным и национальным коммерческим арбитражом, для окончательного разрешения руководствуясь Типовым законом ЮНСИТРАЛ о международном торговом арбитраже и Регламентом процедуры ЛАА международного коммерческого арбитража, утверждённым Литовской арбитражной ассоциацией, а также положениями Приложения IV к нему, устанавливающими порядок рассмотрения коммерческих споров, возникающих из аграрного предпринимательства".

3.4. Ūkio subjektams – Lietuvos vidinių agrarinio verslo sandorių dalyviams, pageidaujantiems, kad iš jų pasirašomų su vietiniais verslo partneriais sutarčių kylančių ginčų išsprendimo teisė būtų deleguota VTNKA administruojamam Nacionalinio komercinio arbitražo (NKA) specializuotam Agroverslo arbitražo teismui, siūloma įrašyti jose šios rūšies verslo sandoriams taikytiną šią tipinę VTNKA specializuoto Agroverslo arbitražo teismo išlygą:

„Bet koks ginčas arba nesutarimas, kilęs iš šios sutarties arba susijęs su ja ir nereguluojamas tiesioginėmis šalių derybomis, mediacijos ar kitokio tarpininkavimo būdu, bus perduotas VŠĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo administruojamam specializuotam Agroverslo arbitražo teismui, galutinai išspręsti vadovaujantis Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme ir Lietuvos arbitražo asociacijos patvirtintame LAA Nacionalinio komercinio arbitražo procedūros reglamente bei jo IV Priede nustatyta agrarinio verslo ginčų nagrinėjimo tvarka“.

3.5. Esant bet kurios ar abiejų vidinio agrarinio verslo sandorio šalių pageidavimui ir abipusiam sutarimui, vietoje aukščiau nurodytos tipinės išlygos, deleguojančios ginčo išsprendimo teisę vien tik VTNKA specializuotam Agroverslo arbitražo teismui, sandorį įforminančioje sutartyje gali būti įrašoma šios rūšies verslo sandoriams taikytina šio pavyzdžio alternatyvios (ieškovo pasirenkamos) teismo ar arbitražo jurisdikcijos išlyga:

„Bet koks ginčas arba nesutarimas, kilęs iš šios sutarties arba susijęs su ja ir nereguluojamas tiesioginėmis šalių derybomis, mediacijos ar kitokio tarpininkavimo būdu, bus perduotas išspręsti ieškovo pasirinktai teisminei institucijai: kompetentingam valstybiniam teismui arba perduotas VŠĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo administruojamam specializuotam Agroverslo arbitražo teismui, galutinai išspręsti vadovaujantis Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme ir Lietuvos arbitražo asociacijos

patvirtintame LAA Nacionalinio komercinio arbitražo procedūros reglamente bei jo IV Priede nustatyta agrarinio verslo ginčų nagrinėjimo tvarka“.

3.6. Visų kitų VTNKA administruojamų specializuotų (specialios kompetencijos – jūrinio, energetikos, statybų, elektronikos-informatikos ir kt.) ir bendros kompetencijos arbitražo teismų arbitražinių išlygų, įrašomų į tarptautinio verslo kontraktus (sutartis) pavyzdines formas (lietuvių, anglų ir rusų kalbomis), taip pat pavyzdines formas arbitražo išlygų, įrašomų į vidinio verslo sutartis (lietuvių kalba), žiūrėti LAA-VTNKA svetainės www.vilniausarbitrazas.lt skirsnyje „Arbitražo išlygos“.

4. Bylos iškėlimo, nagrinėjimo ir sprendimo įvykdymo tvarka

4.1. Bendroji bylos iškėlimo ir nagrinėjimo VTNKA specializuotame Agroverslo arbitražo teisme tvarka tarptautinio agrarinio verslo ginčui išspręsti aptarta TKA Reglamente ir jo IV Priede, o bendroji tvarka analogiškam vidiniam agrarinio verslo ginčui išspręsti aptarta NKA Reglamente ir jo IV Priede.

4.2. VTNKA teikiamų paslaugų specifika, sprendžiant verslo ginčus arbitražo *ad hoc* tvarka pagal UNCITRAL Arbitražo reglamentą yra aptarta UNCITRAL Reglamente ir jo „A“ bei „B“ prieduose.

4.3. Ieškinio pareiškimo sąlygos dėl vidinio piniginių-skolinių ginčo išsprendimo supaprastinto-pagreitinto arbitražinio proceso būdu (skolai išieškoti arbitražo teismo išduoto įsakymo pagrindu) ir jo išnagrinėjimo tvarka aptarta LR CPK XXIII skyriuje ir NKA Reglamente VI skirsnyje.

4.4. Vidinio ir tarptautinio agrarinio verslo ginčų sureguliuojimo galimybės mediacijos ar kitokio tarpininkavimo-sutaikinimo būdu aptartos LAA Tarpininkavimo-sutaikinimo procedūros reglamente (žr. Žin., 2007, Nr.101-4143), LAA Verslo ginčų mediacijos centro veiklos taisyklėse, UNCITRAL Sutaikinimo reglamente (žr. LAA-VTNKA svetainės www.vilniausarbitrazas.lt skirsnyje „Mediacija“).

4.5. VTNKA administruojamų arbitražo teismų (bendros kompetencijos ir specializuotų) sprendimai, priimti dėl išspręstų vidinio verslo (komercinių) ginčų, Lietuvoje privalomai įvykdytini LR CPK ir LR KAI nustatyta tvarka, o analogiškai sprendimai, priimti dėl išspręstų tarptautinio verslo (komercinių) ginčų, užsienyje šiuo metu pripažįstami 156 valstybėse – Jungtinių Tautų (Niujorko) 1958 m. konvencijos „Dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir vykdymo“ dalyvėse ir privalomai vykdytini toje Konvencijoje ir sprendimo vykdymo šalies nacionalinių teisės aktų nustatyta tvarka.